

COMPETITIVITATEA COMERȚULUI AGROALIMENTAR A REPUBLICII MOLDOVA: PERSPECTIVE GLOBALE ȘI REGIONALE

Liliana CIMPOIEȘ, Dr., conferențiar universitar,
Academia de Studii Economice din Moldova

E-mail: lcimpoies@ase.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3709-9406>

Eugenia LUCASENCO, Cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Academia de Studii Economice din Moldova

E-mail: eugenia_lucasenco@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5032-7963>

Adrian COJOCARU, doctorand,
Academia de Studii Economice din Moldova
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1221-892X>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.I.2024.18.28>

Abstract. *The paper analyzes the competitiveness of the agri-food trade of the Republic of Moldova, considering global and regional perspectives, with a particular focus on trade relations with the European Union and the Commonwealth of Independent States (CIS). The study evaluates the performance of Moldova's agri-food sector using indicators such as the trade coverage ratio and the Lafay index to determine Moldova's comparative advantages in this sector. The research results show that the Republic of Moldova has recorded significant growth in agri-food exports, especially to the European market, while exports to the CIS have declined. Moldova demonstrates considerable competitive advantages in the cereals, oilseeds, alcoholic beverages, and vinegar sectors, but faces disadvantages in the animal products, dairy, and fish sectors. These findings highlight the need for strategic interventions to strengthen the competitiveness of these sectors and to support the sustainable development of Moldova's agri-food sector.*

Key words: agriculture, trade, competitiveness, agri-food products

JEL: Q10, Q13, Q17

UDC: 338.439.5:339.137.2](478)

Introducere. În contextul globalizării și al integrării economice regionale, competitivitatea comerțului cu produse agroalimentare a devenit un element esențial pentru dezvoltarea economică și sustenabilitatea agriculturii în țările emergente. Republica Moldova, are o economie preponderent agrară, depinde semnificativ de performanța exporturilor sale agroalimentare pentru a asigura creșterea economică și stabilitatea socială. Comerțul internațional cu produse agroalimentare nu numai că

contribuie la balanța comercială a țării, dar reflectă și capacitatea acesteia de a se adapta la cerințele piețelor internaționale și de a valorifica avantajele sale comparative.

În ultimii ani, Moldova a înregistrat o serie de schimbări semnificative în structura și direcțiile fluxurilor comerciale agroalimentare, marcate de o reorientare către piața Uniunii Europene și de o diminuare a comerțului cu Comunitatea Statelor Independente (CSI). Aceste schimbări au fost determinate de factori geopolitici, de politicile comerciale, precum și de modificările în competitivitatea produselor moldovenești pe piețele globale. Cercetarea are ca obiectiv evaluarea competitivității comerțului cu produse agroalimentare din Republica Moldova, atât la nivel global, cât și regional, analizând recente tendințe și identificând atuurile și vulnerabilitățile acestui sector. În special, cercetarea se concentrează pe evaluarea avantajelor comparative ale Moldovei în exporturile de produse agroalimentare, utilizând indicatori precum rata de acoperire a comerțului și indicii Lafay, pentru a oferi o imagine clară asupra performanțelor și potențialului de creștere în acest sector esențial al economiei.

Articolul a fost elaborat în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană”, finanțare instituțională.

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Competiția internațională și avantajele comparative în sectorul agroalimentar au fost subiecte intens cercetate, reflectând importanța acestora pentru dezvoltarea economică a țărilor emergente. Ferto și Hubbard (2003) au explorat competitivitatea în sectorul agroalimentar în contextul extinderii Uniunii Europene, cu un accent deosebit pe țările din Europa Centrală și de Est. Aceștia au evidențiat impactul politicilor agricole comune (PAC) și rolul reformelor instituționale în consolidarea competitivității exporturilor agroalimentare. Studiile lui Bonjec și Hartmann (2004) și Bonjec și Ferto (2007) au investigat competitivitatea agroalimentară în țările Europei Centrale și de Est, subliniind rolul crucial al comerțului intra-sectorial și al ajustărilor structurale induse de integrarea în Uniunea Europeană. Henson și Reardon (2005) au discutat globalizarea lanțurilor de aprovizionare cu produse agroalimentare și impactul acestora asupra competitivității țărilor în curs de dezvoltare. Lucrarea lor evidențiază cum standardele internaționale și cerințele piețelor dezvoltate pot reprezenta atât bariere, cât și oportunități pentru țările exportatoare. Levkovich și Hockmann (2007) și Luka și Levkovich (2004) au explorat impactul tranziției economice asupra comerțului agroalimentar în Ucraina, oferind perspective relevante pentru analiza Moldovei, dat fiind contextul similar al ambelor țări în cadrul economiilor post-sovietice. Aceste studii subliniază importanța reformelor politice și economice în determinarea competitivității sectorului agroalimentar și în adaptarea la cerințele piețelor internaționale.

Scopul cercetării. Scopul principal al acestei cercetări este de a analiza și evalua competitivitatea comerțului cu produse agroalimentare al Republicii Moldova

într-un context global și regional, cu un accent special pe relațiile comerciale cu Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente (CSI). Studiul își propune să identifice avantajele comparative ale Moldovei în sectorul agroalimentar și să evalueze performanțele sale pe piețele internaționale, utilizând indicatori precum rata de acoperire a comerțului și indicele Lafay.

Metodologia cercetării. Studiul utilizează analiza datelor statistice referitoare la exporturile și importurile de produse agroalimentare, conform secțiunilor armonizate 01-24 din Nomenclatura Combinată a Mărfurilor, concentrându-se pe perioada 2014-2022. Un indicator răspândit în comerțul internațional este rata de acoperire a comerțului. Aceasta măsoară cât de bine reușesc exporturile unei țări să acopere valoarea importurilor. Indicatorul respectiv se calculează prin raportarea valorii exporturilor la cea a importurilor și multiplicarea rezultatului cu 100 pentru a obține un procent. O rată de acoperire a comerțului de 100% înseamnă că exporturile țării acoperă exact importurile. O rată mai mare de 100% indică un surplus comercial, ceea ce înseamnă că țara exportă mai mult decât importă. În schimb, o rată mai mică de 100% indică un deficit comercial, adică țara importă mai mult decât exportă. Un instrument util pentru analiza fluxurilor comerciale bilaterale între țări este indicele Lafay. Acest indicator reflectă modul în care avantajele comparative evoluează în timp și permite compararea acestora pe produse specifice între diverse țări sau regiuni. Indicele Lafay pentru țara i și marfa j se calculează ca:

$$LFI_j^i = 100 \times \left(\frac{x_j^i - m_j^i}{x_j^i + m_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^N (x_j^i - m_j^i)}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \right) \times \frac{x_j^i + m_j^i}{\sum_{j=1}^N (x_j^i + m_j^i)} \quad (1)$$

Astfel, x_j^i și m_j^i reprezintă exporturile și importurile mărfii/produsului j al țării i către și dintr-o regiune, iar N este numărul de itemi/produse. Indicele Lafay poate lua valori pozitive care indică asupra avantajelor comparative pe care le înregistrează un item sau produs, iar atunci când acest indice ia o valoare mare, atunci aceasta indică un nivel înalt de specializare.

Rezultatele cercetării. Sectorul agricol a fost de mult timp coloana vertebrală a economiei Republicii Moldova, o parte semnificativă a populației fiind dependentă de sectorul agricol. În ultimele decenii, sectorul agricol a suferit schimbări semnificative datorită dinamicii comerțului internațional, progreselor tehnologice și reformelor politice. Globalizarea a intensificat comerțul agricol, necesitatea ajustărilor structurale fiind tot mai evidentă.

Datele statistice prezentate în Figura 1 reflectă evoluția sectorului agricol al Republicii Moldova între 2014 și 2023.

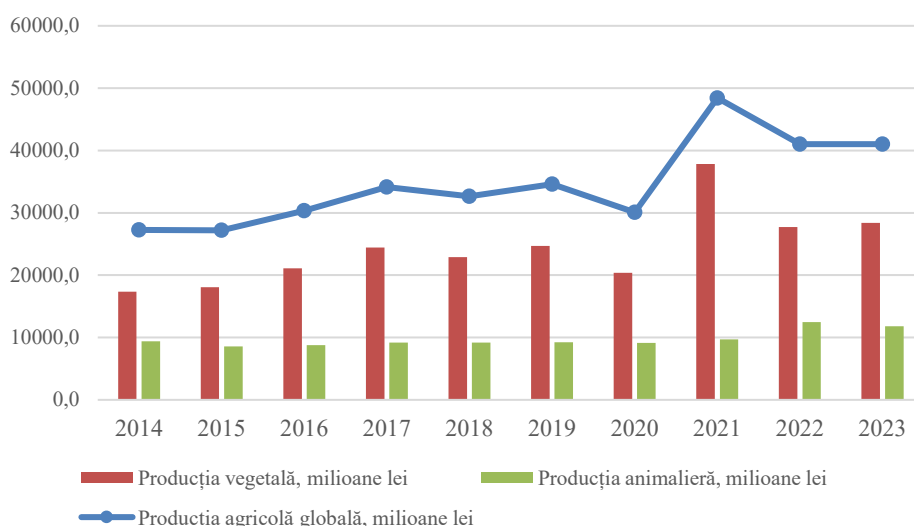

Figura 1. Dinamica dezvoltării sectorului agricol în Republica Moldova
Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică

Producția agricolă globală a înregistrat o tendință ascendentă, cu o creștere semnificativă între 2020 și 2021, când producția a crescut de la 30.061,0 milioane lei la 48.434,0 milioane lei. Se observă în această perioadă și unele fluctuații, în special în anul 2020, când se observă o scădere a producției cauzată de seceta puternică din primăvara și vara anului 2020 ce a compromis diminuarea semnificativă a mai multor culturi agricole. Producția vegetală a crescut în general din 2014 până în 2023, cu o creștere semnificativă între 2020 și 2021, de la 20.389,0 milioane lei la 37.838,0 milioane lei. Totuși, în 2018 și 2020 s-au înregistrat ușoare scăderi, din cauza condițiilor climaterice secetoase. Similar cu producția agricolă globală, sectorul vegetal a cunoscut o creștere substanțială după 2020, ceea ce sugerează o recuperare sau o extindere a sectorului. Producția animalieră a rămas relativ stabilă din 2014 până în 2020, cu valori în jur de 9.000 milioane lei. Totuși, există o creștere semnificativă după 2020, atingând un vârf de 12.466,9 milioane lei în 2022, urmată de o ușoară scădere la 11.799,3 milioane lei în 2023. Producția vegetală a depășit constant producția animalieră, contribuind mai mult la producția agricolă globală.

Atât exporturile cât și importurile totale și de produse agroalimentare arată o tendință de creștere pe parcursul anilor, cu exporturile și importurile de produse agroalimentare crescând constant, dar mai puțin abrupt decât comerțul total (Figura 2). Astfel, în perioada 2014-2022 se atestă majorarea fluxurilor comerciale ale Republicii Moldova, în special creșterea exporturilor se bunuri și servicii de la 2,339,529.60 în 2014 la 4,332,145.12 în 2022. Valorile exporturilor prezintă fluctuații, cu creșteri semnificative în anii 2017 și 2021 (Figura 2).

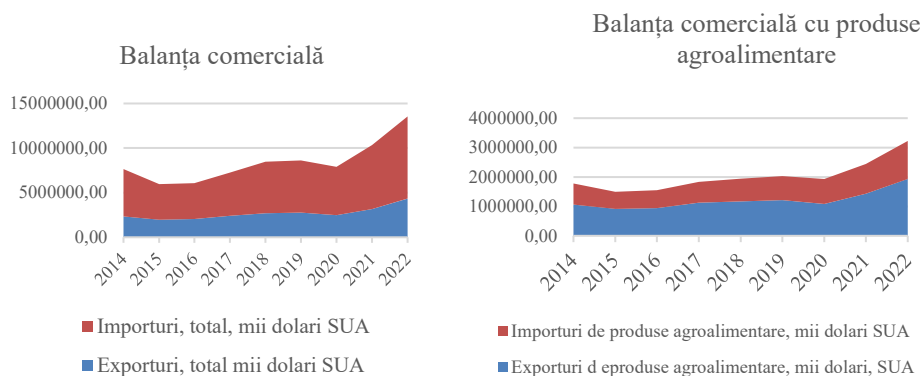

Figura 2. Balanța comercială totală versus balanța comercială cu produse agroalimentare a Republicii Moldova

Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică

Importurile tot se majorează semnificativ de la 5,316,958.90 în 2014 la 9,218,978.77 dolari SUA în 2022, manifestând fluctuații în perioada examinată, cu o creștere mai accentuată între 2020 și 2022. Per general, în mediu au fost importate bunuri și servicii în această perioadă în valoare de 5,729,971.23 mii dolari SUA. Totuși, balanța comercială a Republicii Moldova rămâne negativă, în mare parte datorită importurilor de resurse energetice.

În ceea ce privește produsele agroalimentare, balanța comercială rămâne pozitivă în perioada examinată. Exporturile de produse agroalimentare cresc de la 1,065,351.00 la 1,936,222.88 mii dolari SUA în perioada examinată. Valoarea medie a exporturilor agroalimentare pe această perioadă este de 1,210,521.29 mii dolari SUA. La fel se majorează și importurile, manifestând unele fluctuații, iar valoarea medie a importurilor de produse agroalimentare a fost de 817,226.73 mii dolari SUA.

Ponderea produselor agroalimentare în totalul exporturilor rămâne relativ stabilă, de aproximativ 40-45%. Cea mai mare pondere este în 2017 (46.63%), iar cea mai mică în 2018 (43.14%). Ponderea produselor agroalimentare în totalul importurilor variază între 13.44% și 15.62%.

Principalele mărfuri comercializate de Republica Moldova includ cerealele, semințele oleaginoase, fructele oleaginoase, băuturile, spirtoasele și oțeturile, alături de preparatele din carne, pește și crustacee. Printre mărfurile de export esențiale se numără legumele comestibile, fructele și nucile comestibile, cerealele și preparatele pe bază de legume, fructe, nuci sau alte părți de plante. În mod remarcabil, cerealele au avut o prezență notabilă, cu o valoare comercială substanțială de 409.480,86 în anul 2022 și o rată de creștere de 39,8%. De asemenea, fructele și nucile comestibile au demonstrat o prezență semnificativă în portofoliul de exporturi al Moldovei, evidențiind importanța acestora pe piețele internaționale. În anul 2022, șase mărfuri au deținut o pondere de 90% din totalul exporturilor agroalimentare ale Moldovei, subliniind concentrarea ridicată a acestora.

În contrast, importurile Moldovei sunt caracterizate de o diversificare mai pronunțată, aproximativ 75% din totalul importurilor agroalimentare fiind atribuite unui număr de 11 mărfuri. Cele mai mari ponderi sunt deținute de produse specifice

și exotice, care sunt în mare parte importate, cum ar fi peștele și crustaceele, produsele lactate și preparatele din carne, legumele comestibile, precum și fructele și nucile comestibile. Acest lucru reflectă o dependență semnificativă de piețele externe pentru furnizarea acestor produse.

Republica Moldova are un surplus comercial semnificativ în sectoarele cerealelor, semințelor oleaginoase, fructelor și băuturilor alcoolice, ceea ce indică o competitivitate internațională puternică în aceste sectoare.

Tabelul 1. Rata de acoperire a comerțului cu produse agrialimentare a Republicii Moldova, procente

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
01 Animale vii	37,36	123,4 ₄	152,2 ₈	123,3 ₉	240,8 ₉	180,4 ₆	159,24	127,83	71,53
02 Carne si organe comestibile	65,06	33,98	36,55	32,07	26,99	20,90	16,56	13,72	5,32
03 Peste si crustacee, moluste si alte nevertebrate acvatice	0,02	0,32	0,16	0,00	0,00	0,00	0,07	0,10	0,01
04 Lapte si produse lactate; oua de păsări; miere naturala; produse comestibile de origine animala, nedenumite si necuprinse in alta parte	42,78	55,77	56,94	58,04	42,85	29,40	22,94	22,78	17,46
05 Alte produse de origine animala, nedenumite si necuprinse in alta parte	2,75	7,59	0,88	2,94	8,77	6,41	9,16	7,62	6,13
06 Plante vii si produse de floricultura; tuberculi, rădăcini si alte părți similare de plante, flori retezate si alte verdețuri decorative floricole	9,97	13,61	19,59	13,20	9,96	10,16	11,48	5,53	5,07
07 Legume, plante, rădăcini si tuberculi alimentari	50,12	35,97	28,01	27,68	13,19	14,19	5,14	12,76	13,59
08 Fructe comestibile si nuci; coji de citrice si de pepeni	296,0 ₃	260,9 ₃	328,8 ₁	408,3 ₆	290,5 ₉	296,9 ₉	274,44	262,70	274,22
09 Cafea, ceai, mate si condimente	4,05	12,04	11,21	12,57	15,05	9,73	5,84	5,55	4,95
10 Cereale	1159,42	810,5 ₂	1062,52	1076,97	1025,62	1028,60	341,67	1382,60	635,77
11 Produse ale industriei morăritului; malț; amidon; inulina; gluten de grâu	8,47	7,18	3,59	7,76	9,31	6,29	5,61	6,05	15,41
12 Semințe si fructe oleaginoase; semințe si fructe diverse; plante industriale si medicinale; paie si furaje	556,3 ₄	581,8 ₁	611,9 ₁	660,9 ₃	484,8 ₅	703,7 ₈	513,15	431,90	278,71

13 Lac; gume, rășini si alte seve si extracte vegetale	0,13	6,72	11,82	8,50	5,03	1,58	2,18	1,64	14,26
14 Materiale pentru împletit si alte produse de origine vegetala, nedenumite si necuprinse în alta parte	5247,40	4231,88	34,75	76,16	151,62	561,25	481,44	478,41	236,02
15 Grăsimi si uleiuri de origine animala sau vegetala si produse ale disocierii lor	303,07	354,93	222,43	208,72	322,70	354,35	482,18	429,77	476,20
16 Preparate din carne, din peste sau din crustacee, moluște sau alte nevertebrate acvatice	2,21	0,11	0,11	0,21	0,13	0,13	0,05	0,07	3,68
17 Zahar si produse zaharoase	318,68	294,88	167,23	75,55	105,47	56,96	49,64	103,23	57,81
18 Cacao si produse din cacao	26,52	27,76	30,65	33,74	35,32	32,82	26,87	28,00	27,88
19 Preparate pe baza de cereale, făinuri, amidonuri sau lapte; produse de patiserie	38,41	40,44	49,85	38,05	37,23	32,91	33,06	28,64	29,35
20 Preparate din legume, fructe sau din alte părți de plante	273,79	296,52	235,95	324,12	200,45	271,36	281,90	218,48	281,23
21 Preparate alimentare diverse	10,86	14,06	14,31	13,12	15,19	12,19	8,42	9,90	16,49
22 Băuturi alcoolice, fără alcool si oțeturi	335,19	399,93	344,95	364,27	354,43	345,61	405,76	294,85	269,50
23 Reziduuri si deșeuri ale industriei alimentare; nutrețuri pentru animale	71,47	61,43	57,72	50,68	62,97	79,93	82,66	63,04	94,41
24 Tutun si înlocuitori de tutun prelucrați	27,73	21,25	23,04	27,44	35,92	34,26	16,52	23,45	23,85

Sursa: calculele autorilor

Cerealele au înregistrat cea mai înaltă rată de acoperire pe toată perioada analizată, culminând cu un vârf impresionant de 1382,60% în 2021, ceea ce demonstrează statutul Moldovei ca exportator net în acest sector, având o capacitate remarcabilă de a acoperi importurile prin exporturi. În cazul semințelor oleaginoase, acestea au menținut o rată de acoperire ridicată, însă se observă o scădere semnificativă de la 703,78% în 2019 la 278,71% în 2022, sugerând o creștere a importurilor în acest interval.

Pe de altă parte, fructele comestibile și nucile au continuat să beneficieze de o rată de acoperire consistent ridicată, atingând aproximativ 274% în 2022, ceea ce reflectă o competitivitate robustă a acestui sector pe piețele internaționale. În sectorul grăsimilor și uleiurilor, rata de acoperire a crescut semnificativ, de la 208,72% în 2017 la 476,20% în 2022, ceea ce indică fie o majorare a exporturilor, fie o reducere a importurilor, sugerând astfel o creștere a competitivității acestui sector. În sectorul băuturilor alcoolice și al oțeturilor, rata de acoperire s-a menținut la un nivel ridicat,

deși a înregistrat o ușoară scădere până la 269,50% în 2022, indicând totuși o competitivitate internațională solidă. Totodată, sectorul zahărului și al produselor zaharoase a experimentat o scădere semnificativă a ratei de acoperire, de la 318,68% în 2014 la 57,81% în 2022, reflectând fie o scădere a exporturilor, fie o creștere a importurilor.

În contrast, sectoarele cărnii, produselor lactate și preparatelor din carne și pește se confruntă cu un deficit comercial considerabil, sugerând existența unor vulnerabilități care ar putea necesita intervenții strategice pentru a îmbunătăți competitivitatea acestor domenii. De asemenea, pentru animalele vii, rata de acoperire a cunoscut variații semnificative, atingând un vârf de 240,89% în 2018, urmat de o scădere considerabilă la 71,53% în 2022, fluctuații ce ar putea reflecta schimbări în cererea externă sau în producția internă.

În sectorul cărnii și organelor comestibile, rata de acoperire a scăzut constant, de la 65,06% în 2014 la doar 5,32% în 2022, sugerând o creștere substanțială a importurilor sau o scădere drastică a exporturilor, evidențiind astfel vulnerabilitatea acestui sector. În mod similar, rata de acoperire pentru produsele lactate și mierea naturală a scăzut de la 42,78% în 2014 la 17,46% în 2022, indicând o scădere a competitivității acestor produse pe piețele internaționale.

Republica Moldova și-a consolidat semnificativ relațiile comerciale cu Uniunea Europeană, atât în ceea ce privește exporturile, cât și importurile, subliniind o orientare strategică evidentă către integrarea europeană. Exporturile către UE au înregistrat o creștere substanțială pe parcursul perioadei analizate, ajungând de la 441.327,2 mii dolari SUA în 2014 la 1.158.183,45 mii dolari SUA în 2022. Această creștere subliniază întărirea continuă a relațiilor comerciale dintre Republica Moldova și UE, reflectând o integrare din ce în ce mai profundă a economiei moldovenești pe piața europeană.

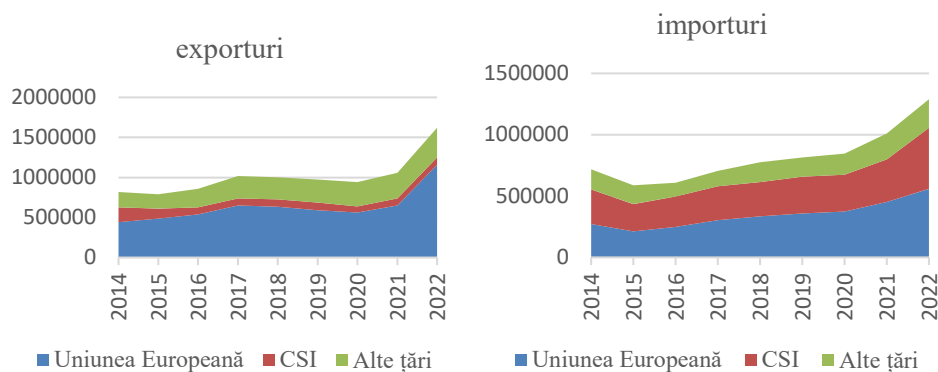

Figura 3. Distribuția geografică a exporturilor și importurilor de produse agroalimentare

Sursa: în baza datelor Biroului Național de Statistică

În aceeași perioadă, exporturile către CSI au înregistrat o scădere semnificativă, de la 185.894,8 mii dolari SUA în 2014 la 91.672,72 mii dolari SUA în 2022, această diminuare fiind rezultatul atât al tensiunilor geopolitice, cât și al

schimbărilor în politica comercială a Moldovei, care s-a orientat tot mai mult spre piața europeană. Pe de altă parte, exporturile către alte piețe internaționale au crescut constant, de la 192.533,9 mii dolari SUA în 2014 la 370.889,88 mii dolari SUA în 2022, ceea ce indică o diversificare a partenerilor comerciali și o expansiune pe piețe noi și emergente.

Pe de altă parte, deși exporturile către CSI au înregistrat un declin notabil, importurile din această regiune au crescut după o perioadă de stagnare inițială, ajungând la 497.816,46 mii dolari SUA în 2022. Acest fapt indică o dependență persistentă a Moldovei de produsele importate din CSI. În paralel, importurile din Uniunea Europeană au crescut semnificativ, evoluând de la 270.790,7 milioane lei în 2014 la 558.249,33 milioane lei în 2022, subliniind totodată intensificarea relațiilor economice cu UE.

Republica Moldova demonstrează un avantaj comparativ puternic în exportul de cereale, semințe oleaginoase și băuturi, atât în comerțul global, cât și în relațiile comerciale cu Uniunea Europeană, reflectând astfel punctele forte ale economiei moldovenești în aceste sectoare. Cerealele se remarcă printr-un avantaj competitiv deosebit, evidențiat de valorile pozitive ale indicelui Lafay, care a atins un maxim de 11,14 în 2021, cu o medie de 7,00 pe întreaga perioadă analizată. Aceasta subliniază rolul esențial al cerealelor în portofoliul de exporturi al Moldovei, confirmând competitivitatea acestora pe piețele internaționale.

Tabelul 2. Avantajele competitive cu produse agrialimentare ale Republicii Moldova în baza indicelui Lafay, 2014-2022

HS	Total	Uniunea Europeană	Țările CSI
01 Animale vii	-0,11	-1,05	-0,06
02 Carne si organe comestibile	-1,98	-3,04	-0,74
03 Peste si crustacee, moluste si alte nevertebrate acvatice	-2,66	-1,81	-0,32
04 Lapte si produse lactate; oua de păsări; miere naturala; produse comestibile de origine animala, nedenumite si necuprinse in alta parte	-2,68	-3,55	-2,65
05 Alte produse de origine animala, nedenumite si necuprinse in alta parte	-26,07	-29,69	2,45
06 Plante vii si produse de floricultura; tuberculi, rădăcini si alte părți similare de plante, flori retezate si alte verdețuri decorative floricole	-0,93	-1,64	0,08
07 Legume, plante, rădăcini si tuberculi alimentari	-2,33	-1,77	-1,29
08 Fructe comestibile si nuci; coji de citrice si de pepeni	4,26	4,80	18,26
09 Cafea, ceai, mate si condimente	-0,94	-0,91	-0,96
10 Cereale	7,00	5,63	1,36
11 Produse ale industriei morăritului; malț; amidon; inulina; gluten de grâu	-1,50	-0,64	-3,33
12 Semințe si fructe oleaginoase; semințe si fructe diverse; plante industriale si medicinale; paie si furaje	6,69	8,14	0,39

13 Lac; gume, rășini si alte seve si extracte vegetale	-0,07	-0,12	0,01
14 Materiale pentru împletit si alte produse de origine vegetala, nedenumite si necuprinse in alta parte	0,02	0,02	-
15 Grăsimi si uleiuri de origine animala sau vegetala si produse ale disocierii lor	2,32	5,28	-2,81
16 Preparate din carne, din peste sau din crustacee, moluște sau alte nevertebrate acvatice	-0,97	-1,21	-0,89
17 Zahar si produse zaharoase	-0,14	0,09	-0,19
18 Cacao si produse din cacao	-1,26	-0,92	-2,14
19 Preparate pe baza de cereale, făinuri, amidonuri sau lapte; produse de patiserie	-2,18	-1,24	-4,25
20 Preparate din legume, fructe sau din alte părți de plante	1,16	1,48	2,12
21 Preparate alimentare diverse	-3,95	-3,62	-5,99
22 Băuturi alcoolice, fără alcool si oțeturi	4,79	1,08	10,88
23 Reziduuri si deșeuri ale industriei alimentare; nutrețuri pentru animale	-1,12	-3,07	-0,98
24 Tutun si înlocuitori de tutun prelucrați	-3,05	-1,24	-6,46

Sursa: calculele autorilor

Similar, semințele și fructele oleaginoase afișează un avantaj comparativ constant, cu un indice Lafay mediu de 6,68, indicând o poziție puternică a Moldovei pe piața globală pentru aceste produse. Băuturile, spirtoasele și oțeturile completează tabloul cu un avantaj comparativ solid, reflectat printr-un indice mediu de 4,79, subliniind importanța acestor categorii în exporturile moldovenești.

Pe de altă parte, Moldova se confruntă cu un dezavantaj comparativ persistent în sectoarele care implică produse de origine animală, produse lactate și pește, aspect care sugerează necesitatea consolidării producției interne sau explorării de piețe alternative pentru a reduce dependența de importuri. În mod special, produsele piscicole și crustaceele înregistrează un dezavantaj pronunțat, cu un indice mediu de -2,66, reflectând o dependență semnificativă de importuri în acest domeniu. În plus, produsele lactate și alte produse de origine animală manifestă un dezavantaj comparativ notabil, cu un indice mediu de -2,68, indicând o agravare a dependenței de importuri spre finalul perioadei analizate.

Rezultatele indicelui Lafay evidențiază că Moldova deține o competitivitate solidă pe piața Uniunii Europene în sectorul cerealelor, cu un indice mediu de 5,63, demonstrând astfel un avantaj stabil în această categorie. Mai mult, semințele oleaginoase și fructele oleaginoase prezintă un avantaj și mai pronunțat în comerțul cu UE, având un indice mediu de 8,14, ceea ce subliniază importanța acestor exporturi pe piața europeană. Cu toate acestea, se observă dezavantaje considerabile în sectorul produselor de origine animală necuprinse în alte categorii, unde indicele mediu extrem de scăzut, de -29,69, indică o dependență acută de importuri. De asemenea, produsele lactate continuă să reprezinte o provocare, cu un indice mediu

de -3,55, sugerând că importurile din UE depășesc semnificativ exporturile în acest sector.

În relațiile comerciale cu țările CSI, Moldova se bucură de avantaje competitive considerabile în exportul de fructe comestibile și nuci, având un indice Lafay mediu de 18,26, și în sectorul băuturilor, spirtoaselor și oțeturilor, cu un indice mediu de 10,88. Cu toate acestea, dezavantaje se remarcă în cazul unor produse precum tutunul și înlocuitorii de tutun prelucrați, cu un indice mediu de -6,46, și în sectorul produselor lactate și de origine animală, cu un indice mediu de -2,65, evidențiind astfel o dependență de importuri din CSI pentru aceste categorii de produse.

Concluzii. În perioada analizată, fluxurile comerciale cu produse agroalimentare ale Republicii Moldova au crescut considerabil. Exporturile de produse agroalimentare au înregistrat o creștere semnificativă de peste 60 procente, majorându-se și importurile, dar mai puțin semnificativ. Aceasta indică o consolidare a sectorului agroalimentar moldovenesc pe piețele internaționale.

Moldova a înregistrat o majorare a fluxurilor comerciale cu produse agroalimentare pe piața europeană, în timp ce exporturile către CSI au scăzut semnificativ. Această schimbare reflectă o orientare strategică clară către integrarea europeană.

Moldova prezintă avantaje competitive considerabile în sectoarele cerealelor, semințelor oleaginoase, băuturilor alcoolice și oțeturilor. Aceste avantaje sunt evidențiate de valorile pozitive ale indicelui Lafay și de ratele ridicate de acoperire a comerțului, ceea ce subliniază o competitivitate puternică a acestor sectoare pe piețele internaționale.

În ciuda avantajelor menționate, Moldova se confruntă cu dezavantaje competitive în sectoare care includ produse de origine animală, produse lactate și pește. Aceste sectoare înregistrează un deficit comercial, ceea ce sugerează o vulnerabilitate și necesitatea unor intervenții strategice pentru a îmbunătăți competitivitatea.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Bonjec, S., & Ferto, I. (2007). *Comparative advantages in agro-food trade of Hungary, Croatia and Slovenia with the European Union*. Discussion Paper 106. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28499/1/548778310.pdf>
- Bonjec, S., & Hartmann, M. (2004). *Agricultural and food trade in Central and Eastern Europe: The case of Slovenian intra-industry trade and induced structural adjustment costs*. Discussion Paper 65. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28474/1/479574138.pdf>
- Ferto, I., & Hubbard, L. J. (2003). Revealed comparative advantage and competitiveness in Hungarian agri-food sectors. *World Economy*, 26(2), 247-259. <https://doi.org/10.1111/1467-9701.00520>

- Henson, S., & Reardon, T. (2005). Private agri-food standards: Implications for food policy and the agri-food system. *Food Policy*, 30(3), 241-253. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2005.05.002>
- Lafay, G. (1992). The measurement of revealed comparative advantages. In: M. G. Dagenais, & P. A. Muet (Eds.), *International trade modelling* (pp. 209-234). Chapman & Hall.
- Levkovich, I., & Hockmann, H. (2007). *Foreign trade and transition process in agri-food sector of Ukraine*. Discussion Paper 114. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28500/1/570355923.pdf>
- Luka, O., & Levkovich, I. (2004). *Intra-industry trade in agricultural and food products: The case of Ukraine*. Discussion Paper 78. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/28465/1/49215502X.pdf>